

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félévre 3 " — "
negyedévre . . . 1 " 50 "
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutca 6. sz.

Felelős szerkesztő:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdij: külön 30 kr.

Tartalom: Anyagi érdekeink. — A vallás és a természettudósok. (Apáti Károly.) — Iskolai takarékpénztárak. — Belföld. — Külföld. — Vegyesek. — Hirdetés.

Anyagi érdekeink.

II.

Jelige: Segíts magadon, Isten is megsegít.

Tehát: mit és mikép? erről kell szólnunk.

Legkönnyebben úgy volna bajainkon segítve, ha sok Zsedényit, Baldácsyt, Reischelt meg Jónyt tudnánk találni, kik vagyონukat az egyház érdekeinek előmozdítására hagyományoznák; vagy ha egyházunk előkelő férfiai azt, a mit Isten adott egyházunkkal megosztanák. (?) Sokan gondolkoznak így, sőt még azt is kérdik: miért nem adhatna amaz ennyit? ez meg ennyit?

S így igaz, legegyszerűbben volna megoldva a feladat. Nem tenni, de még csak gondolkozni sem kellene, mit tegyünk? s én is letehetném tollamat. Engem azonban e válasz nemcsak hogy ki nem elégít, sőt megvallom, ha a kegyes lelkek áldozatai oly mértékben folynának be, hogy a mi hozzájárulásunk mellőzhetővé vagy feleslegessé válnék, ezt én szerencsétlenségnek tartanám.

Az evang. egyház saját maga által álljon fel; ne támaszkodjék Istenen kívül senkire, csak saját erejére. S ha vannak egyesek, kik ott, hol szükség van s gyors segély kívántatik áldozatkészen és örömmel járulnak a közanya támogatásához, üdv és hála nekik! de tőlök követelni, arra számítani, vagy épen egyes fiainak, talán a legjobbaknak halálát lesni, azt az egyháznak sem méltóságával sem vallás-erkölcsi elveivel megegyeztetetnek nem tartom.

Egyházunk valódi jólétének biztosítéka: valamennyi hívének hű ragaszkodása. Tegyen kiki; tegyen annyit, mennyit bír. Ki mástól kér vagy vár, legyen az a más, idegen vagy saját vére, adóssá lesz. A függés alakja különböző lesz ugyan, de mégis függés, s ez az egyházra minden alakjában dicstelen és veszélyes.

S itt reá kell mutatnom minden szellemi és anyagi bajaink főforrására s ez az élő vallásos közszellem hiánya. Nem a hívek erszényéből apadt ki a pénz, hanem a hívek szíveiből elrepülőfélben van a hit mennyei nemtője. A mécs megvan, de hiányzik az

olaj s azért csak pislog; fénye nem vezet, melege nem hevít. Ha a pásztorokban és hívekben egy s ugyan azon Krisztusi szellem él, nem kell félni egyházunkat s intézményeit; a hit csodákat mivel. Ily közszellemet ébreszszünk!

Ezen közszellem szent közösséggé egy testté fogja összeforrasztani az egyház tagjait, melyben az egy tag fájdalmát megérzi s megérti a más tag, az egész test; nemcsak hogy sirjon vele, hanem hogy segítsen baján. Hogy vagyunk most? Magyarhoni egyházunk négy részre osztott test. Minden kerületnek megvannak történelmileg fejlődött sajátosságai, egyben másban eltérő belső szervezete, mik sajátos beléletet is fejlesztettek; s ez ellen nincs kifogásom. De ha valaki figyelemmel kísérte az egyetemes gyűlés tárgyalásait tapasztalhatta, hogy itt a dunántúli első sorban dunántúlinak, a tiszakerületi tiszakerületinek stb. érzi magát, s igen-igen ritka esetben, s igen kevesen emelkednek az egyetemesség színvonalára. Ehhez járul még a nemzetiségi különféleség is. Ezen, az evang. egyházban teljesen jogosult Isten-adta eltérést (1. Kor. 14, 9—10) a keresztyénség elvének kell a közös célra egyesíteni: minden nyelv vallja, hogy Úr a Jézus Krisztus az Atya Isten dicsőségére (Filippi b. 2, 11); nem pedig arra használni, hogy a hitrokonok vagy épen testvérek között hidegség, sőt gyűlölség szittassék. A figyelmes szemlélő tanulságos tapasztalatokat gyűjthetett akár a mult évi egyetemes gyűlésen, akár a néhai br. Radvánszky Antal úr által kezdeményezett közalap létrehozásánál, akár az egyetemes gyámintézet kebelében felmerült, sétvonást tanúsító jelenségekből. Ily huzavona mellett lehetetlen egybeszerkeszteni oly épületet, mely növekszik szent templommá az Úrban. A széthullott köveket elmállasztja az idő.

Végül megkövetelendő, hogy mindenki, apraja nagyja komolyan lásson a munkához, még pedig nemcsak oly ügyekben, melyek közvetlen érdekűek, hanem melyek a közjólétét illetik. Mivelt embertől s főleg lelkésztől megvárhatni, hogy közérdekű ügyekben tevékeny részt vegyen. Mert bármennyit dolgozzanak,

küzdjenek a vezérek, ha a közharczosok híven s lelkesültséggel nem követik, elhullanak, a csata is elvész, de meg az egyesek sem menekülnek megérdemlett, sőt gyakran önhibájokkal felidézett gyászos sorsuktól.

Vallásos közszellem, élő közösség, adadó munkásság alapfeltételei az egyház felvirágozásának általában és így anyagi jólétének is. Az egyház Wertheim-szekerénye: híveinek szíve! Van kulcsunk hozzá, nyissuk meg.

Gazdálkodási rendszerünket reformáljuk.

Például: A nagyobb városi gyülekezeteket kivéve, melyeknek sok teher nyomja vállaikat, legtöbb kisvárosi, s mondhatni a falusi gyülekezetekben általában nincsen czélszerű adózási rendszer. A legtöbbjének nincs is jövedelme. Ha a hívek papjukat, tanítójukat kifizették, eleget tettek kötelezettségöknek; a gyülekezet rendelkezésére nincs egy krajczár sem. Gazdálkodnának, de nincs miből és mivel. Előjövő szükség esetén vagy új megadóztatáshoz vagy kéregetéshez kell nyulni. Rendezzük tehát gyülekezeteinkben az adózást oly formán, hogy a gyülekezet magamagának fizessen annyit, mennyiből tisztviselőit kielégítve s folyó kiadásait fedezve, még némi felesleggel is bírjon, s ebből tőkét gyűjtsön s a közszükségletek fedezéséhez is járulhasson.

Honosítsuk meg általánosan, ha csak lehet a kölcsönösség létesítésével is a takarékmagtárakat s pénztárakat, hogy ne csak tőkénk legyen, hanem annak élvezete a megszorult híveknek, esetleg gyülekezeteknek is valóban segínyt nyújtson. A jelenleg fennálló takarékpénztárak, népbankok stb. eredeti rendeltetésüktől nagyon eltértek, nyereszkes vállalatokká s mint ilyenek sok helyütt népünk anyagi romlásának eszközeivé is lettek.

Egy alkalmat se szalaszszunk el, midőn egyházunknak tisztességes úton egy pár krajczárt szerezhethünk. Krajczárból lesz a forint, becsüljük meg a krajczárt.

Általában gazdálkodási rendszerünket alapítsuk a gyülekezetekre. Vonjuk be a munkába a népet, hogy felébredjen benne a gyűjtő és adakozó kedv. Az egyházi hatóság felügyelete alatt kezelje a gyülekezet vagyont, ő maga. — S ekkor lesz a gyülekezeteknek miből adniok, az esperességeknek, kerületeknek és egyetemnek miből venniök, hogy azt ismét sokszorosan visszaadják a gyülekezeteknek.

Szabad társulás útján is sokat tehetni; példa rá egyetemes gyámintézetünk, s egynémely esperesség és kerület pap-tanítói özvegy-árva-gyámintézete. Pedig nem mondhatni, hogy e tekintetben is annyi történik, mint kellene és lehetne.

Nem akarok rámutatni a mulasztásokra, még kevésbé kutatni okaikat; de bizony rosszul esik látni, hogy van egy kerület, melynek tagjai övéikről gondoskodni nem akarnak, más, melynél csak úgy imel ámal foly a munka; tisztelet azoknak, kik e téren is oly rövid idő alatt, mint pl. a tisztaiak, oly meglepő eredményeket bírnak felmutatni. Hát biz úgy van az: vires unitae agunt.

Jövedelmeinket ne fecséreljük el. Nézzük csak

egy s más kerület mit bir felmutatni az államsegélyből, a tüzkár elleni biztosításból stb.

Gazdasági állapotunk javításában haladjunk, haladjunk lassan lépésről lépésre, de haladjunk folytonosan. S ha szükségleteink kielégítését is ily okszerűen, fokozatosan a szükségesről a kevésbé szükségesre menve kezeljük, nem sok idő kell hozzá, hogy a szükséglet és fedezet között elő fog állani az egyensúly.

Czikkiró nem tartja magát úgynevezett praktikus embernek. Ezek csak eszmék, melyeknek ilyen vagy amolyan valószínűsége legjobb hite szerint sokat lendítene anyagi helyzetünkön. Ki jobbat tud, álljon elő vele; de tegyük!

A vallás és a természet-tudósok. *)

I.

Bizonyára minden hívő ker. emberre leverő, reánk a ker. igazságok hivatalos hirdetőire nézve pedig épen megdöbbenő hatású, azon mindennapi tapasztalat: hogy a hova tovább elterjedő materialismus miatt, a boldogító hit mindinkább kihál az emberek szívéből, hogy helyet adjon, azon egyházunkra nézve annyira káros közönbösségnek — hogy ne mondjam — tompa fásultságnak, mely a lelkiekért hevülni nem tud s az igaz jókért, az Isten országának felvirágoztatásáért és terjesztéseért áldozatot hozni nem akar. — Beteljesedőfélben vannak-e a hitetlen sajtónak ama napjainkban is oly gyakran szélnek eresztett baljós mondásai: hogy a keresztyenség lejárt a magát és nem nagyon messze van már az idő, midőn a beteges emberi képzelődés szülte isteni hatalomtól már senki sem fog félni; miután az exact tudományok terjedésével az őskorból öröklött vallásosság maradványai, hova tovább szétfoszlanak, s a kegyes hitnek sírját bizonyára megfogják ásni?! — Igaz-e a mit Wirchow mond: „hogy a tudásnak a hit elleni harczában ez ideig mindenkor a hit maradt a vesztes fél?”

Ha ez való és igaz, úgy a természet-tudományok ez idő szerinti rohamos fejlődése, haladása és még a legalsóbb néprétegekben való térfoglalása mellett, csak idő kérdése a ker. hitnézetek, a fennálló egyházak felbomlása és az isteni megváltó tiszteletére emelt oltárok rombadülése.

Am de bár mily hitetlen is a mai természet-tudósok legnagyobb része, és bármint gondoljanak is a vallás, annak tárgya és a bibliai tanok felett, egy Häckl, Wirchow, Dubois Reymund és a Darwin-féle leszámazási elmélet követői: nagy vigasztalásunkra szolgál tudni azt, hogy épen az exact természettudományok legelsőbb rangú korypheusai közt számtalanok voltak és vannak, kik nemcsak hogy a legnagyobb kegyelettel nyilatkáltak Istenről, vallásról; hanem magok is mint egyházuk buzgó és hívő tagjai viselkedtek életükben s a Krisztus Jézusban vetett reménységgel adák ki lelkeiket halálos ágyukon. — Ezen állításom bebizonyítására legyen szabad Zöckler Otto greifswaldi egyetemi r. tanárnak 1881. évben megjelent

*) Felolvastatt a Tolnamegye síóvidéki evang. papikör mult évi május 31-én tartott értekezletén s ennek kívánatára közöltetik.

„Gottes Zeichen im Reiche der Natur“ című jeles munkája nyomán, néhány legelsőbb rangú természetbúvár vallás-erkölcsi életéből és nyilatkozataiból egyet-mást idéznem.

Az ős, a ker. időszámítást megelőző korban, a mai felfogás szempontjából itélve, sem természetbúvárok, sem vallásos érzelmű egyének nem voltak. E korbeli egyének vallásos élete távol maradt a kinyilatkoztatott vallás kegyességi fogalmától; nem élt és nem is ébredhetett fel bennök, az ember és keresztyénség Istene közti realis és személyes viszonynak tudata. Azért a régi pogány korbeli természetbölcsesek vallásossága, a legjobb esetben sem emelkedhetett túl a természeti erők csudálásán és dicsőítésén. Keresték a legfőbb lényt, minden földi dolgok végökát, ha mint Pál apostol mondá az athenebelieknek, Csel. 17, 27: „valami módon megtapasztalván őt megtalálnák“, de a supranaturalismusig felemelkedni nem bírtak soha. Így tehát jelen tárgyunk és a felvetett kérdés tisztázására a legrégibb ókor természetbúvárai közül egynek nyilatkozatát sem hozhatjuk fel. Szintúgy a ker. időszámítás első feléből, de még a középkorból sem idézhetünk állításunk beigazolására senkit, minthogy a ker. korban a természet ismerete s a bölcsezet, nem hogy a görög és római korban elért niveau felül emelkedett volna, hanem inkább jóval az alá süllyedt; a középkorban pedig a tudomány minden ágát egyes gyér kivétellel, az uralkodó egyház klastrom-falai közé zárkóztatva a barátok művelték s ezek az uralkodó orthodox egyházi tanokkal ellenkezésbe jönni és a hatalmas papismussal, az inquisitio kintpadjaitól féltükben kikötni nem mertek. Csakis a középkor legvégén tűnedeznek fel — mint a következő új korszaknak bátor előfutói és híradói, egyes éles elméjű gondolkozók és észlelők, kik szakítva az ósdi világnézettel, merész szellemszárnyakon és bátor sastekintettel az igazság napját mind inkább megközelítették.

Ezek köze számíthatjuk Columbust, ki bátor felfedezési útjával, és Kopernikust, ki az égbolton tett kutatásaival, az ó- és középkor sötétségét áttörve, az emberi szellemnek beláthatatlan tért nyitott az elmélkedésre és szemléleti kutatásokra. És az exact tudományok e bátor úttörői, megrendültek-e hitökben, az elért rendkívüli siker által, mely kutatásaikat követte? Épen nem! Az új világrész felfedezője egyháznak hú fia volt és maradt egész haláláig, sőt a kath. egyház tanainak és vallásos szokásainak szorgalmas terjesztője is. Ennek bizonyossága: hogy valamint hajóin az isteni tisztelet gyakorlására és az abban való részvételre egész legénységét buzdítani meg nem szűnt, úgy amerikai első partra szállásakor minden más előtt az egyház jelvényét, Krisztus keresztyét tűzte ki s San Salvadornak nevezte el a szigetet; harmadik felfedező útjában pedig, sz. háromság nevet adott az új világ egyik legnevezetesebb szigetének, s egy coloniát sz. Domokos nevére keresztelt. Valódi christophorosként viselkedett mind a négy felfedezési útjában s az evangéliomot az oceánon túlra is átplántálta, istentől nyert legfőbb hivatásának tekintette. És midőn irigy rosszakarói súlyos vádakkal eláztatták s lánczra verve harmadik felfedező útjából visszahozták; úgyszintén

mikor viszontagságteljes 4-ik és utolsó útjából visszatért, testileg megtörve, pártfogóitól megfosztva; lelke még mindig erős maradt a hitben és isteni bizalomban, úgy hogy valódi krisztusi szellemben a 31. Zsolt. 6-ik versével ajakán: „A te kezembe ajánlom az én lelkemet“ stb. adá ki halhatatlan lelkét.

Kopernikus pedig, ki a reformációval egyidejűleg az addig érvényben állt ptolomaeusi világnézetet hatalmas szellemének egy szárnyacsapásával halomra döntötte, bár nem csatlakozott nyíltan a ref. ügyéhez, mély vallásos kedélyét megőrizte, miről tanuskodik korszakalkotó munkája: „A világtetek forgása a nap, mint álló csillag körül“, melynek bevezetésében így szól: „Ki az, ki, midőn az isteni bölcseségre s ennek dicső elrendezésére valló világegyetem szemléletébe merül, annak folytonos vizsgálása, s hogy, úgy mondjuk, vele való bizalmas érintkezése folytán a legfelsőbb lény, a világ mindenható építőmesterének csudálására ne indíthatnák, kibem van a legfőbb boldogság és kibem összpontosul minden jó“ stb.; de arról tanuskodik sirirata is, melyet Aeneas Sylvius Piccolomini a későbbi II. Pius pápa „Krisztus kinszenvedéseiről“ irt ódájából maga választott s mely fordításban így hangzik: „Nem kérek Pállal kegyelmet, Péterrel nem keresem a bocsánatot, csak mint keresztfádról a gonosztevőt üdvözítéd: úgy segíts meg engem is Uram!“

Kopernikus heliocentrikus tana sok ellenzőre talált ugyan a 16. század tudósai között és maga Luther is az ő nyers modorában e szavakkal utasította vissza az új tant: „Ez a tan egy bolondnak botor gondolata, ki az egész csillagvizsgálás mesterségét fel akarná forgatni“; feltűnő mégis, hogy e századnak legelső és legnevezetesebb csillagásza, kik az új tant elfogadták, mindannyian lutheránusok voltak; mi abban leli tán magyarázatát: hogy a reformációval megindulván a tudományok minden ágában a szabad vizsgáladás, a tudósok közül csak is a reformatio követői merték szabadon kimondani meggyőződésüket, nem lévén okuk félni a pápák átoknyilaitól s a később következett olasz tudós — Galilei sorsától.

Kepler továbbfejlesztője a kopernikus tanak, viszontagságos és minden tekintetben szánalomra méltó, nyomoruságos élete mellett, melyet igen nagy részben protestáns volta miatt szenvedett: megőrzé hitét, Istenben való bizodalmit, s vallásos meggyőződéséhez hú maradt egész haláláig, bár szegénysége és mondhatni nagy nyomorusága elég okul szolgálhatott volna a hitben való megtántorodásra — ha tekintetbe vesszük, hogy ez által a legkedvezőbb anyagi jólétet biztosíthatja vala magának és szegény családjának. De ily árért lelke nyugalmit eladni irtózott. Hogy mily benső vallásos érzés honolt szívében és mily mély alázatosság fogta el Isten és dicső műveinek szemlélése közben, kitetszik hátrahagyott munkáiból, melyekből legyen szabad csak egy pár részletet idéznem. Az általa irt: „Weltharmonie“ című munkájának 9-ik fejezete végén ilyen imára fakad: „Ó világosságnak atyja, ki a természet világossága által bennünk vágyakozást keltesz a kegyelem világosságára, hogy elvezess az üdv világához. Köszönöm néked Uram, Teremtőm, hogy engem gyönyörködtetted a te teremtésed által, a midőn

kezed munkája felett való lelkesült örömben részeltetél. Ime elvégeztem hivatásom munkáját, kihasználva mértékét erőmnek, melylyel megajándékoztál. Felfedeztem az embereknek munkáid dicső voltát, a hogy azokat korlátolt elmém a te véghetetleniséged mellett felfoghatta. Ha általam bűnös ember által valami olyas lett volna nyilvánossá, a mi hozzád méltatlan, vagy ha saját dicsőségemet kerestem volna, bocsáss meg kegyelmesen!“ Az egész munkát pedig ezen fohászszal rekeszti be: „Nagy a mi Urunk és nagy az ő hatalma, az ő bölcsességének pedig nincsen vége! Dicsérjétek őt nap, hold, csillagok, bár mi nyelven hangozzék is dicsénektek a teremtőhöz. Dicsőítsétek őt ti öszhangos egek, nemkülönben ti is, az ő föltárt igazságának tanubizonyosságai! Ő tőle, ő általa s ő benne vagynak mindenek a láthatók és láthatatlanok, neki egyedül legyen dicsőség mindörökké Amen!“ — A ki pedig így dicsőíti Istenét s ily buzgó fohászszal tud lelkében felemelkedni trónja zsámolyához — én azt hiszem — hogy az nem lehetett hitetlen, vallástalan, de még közönyös tagja sem egyházának.

Newton, ki óriási szellemtehetségével a csillagászatban úgy mint physikai ismeretei és felfedezéseiben minden őt megelőző nagyságot messze felülmúlt, szintén bensőleg meg volt győződve Isten létezéséről, sőt mély alázatossággal és hódolatteljes tisztelettel volt teremője iránt, a mint ez kiviláglik munkáiból, melyeket nagy szelleme ránk hagyott. Az ő „Természet-philosophiai elvek“ című nagyszerű munkájának végén, az ahhoz csatolt függelékben ugyanis következőleg nyilatkozik: „A napnak, bolygóknak és üstökösöknek csudálatos szervezete csakis egy bölcs és mindenható lény tanácsából és hatalmából származhatott. Miből következik: hogy az Isten egy élő, belátással bíró és mindenható Isten, s a világ egyetemén felül álló, mindenben tökéletes lény. Világos, hogy a fenséges Isten szükségképen létezik és ezen szükségképeniségnél fogva mindenütt és minden időben jelen van.“ *Apáti Károly.*

Iskolai takarékpénztárak.

Furcsa időket élünk! Nem az a kérdés: mi igaz és mi jó? hanem: mi modern. Nemcsak öltözetben és társalgásban, hanem a vallásban és tudományban, templomban és iskolában a divat lesz az úr. Jaj annak, ki szót emel ellene! Még szerencséje, ha kegyelemből ósdinak vagy theoretikusnak mondják; ezekkel az elég tisztességes címekkel még dicsekedhetik is.

Én nem tehetek róla; de nekem legkisebb kedvem sincs sem meghajolni a modernismus bálványára előtt, sem félni a közvéleménytől, főleg ott, hol egyházam és nemzetem legszentebb érdekei vannak kockáztatva.

Régi dolog: res sacra puer; most: kísérletek anyaga.

A régi iskola emberei azt tartották, s mint növénydek velök tartom én is, hogy az iskola feladata öntudatos erkölcsi egyént nevelni. S e feladatot tartva szem előtt az ifju kor fejlődésének megfelelőleg, mikor gyermek volt úgy gondolkoztak, beszéltek vele mint gyermekkel, hogy ha majd férfivá lesz, elvesse

a gyermekhez illendő dolgokat. Most az új iskola már a gyermekből iparost, kereskedőt, gazdát nevel, hogy minden lehessen, csak egy nem: ember a szó legnemesebb értelmében.

Nekünk még azt mondták, s hej be jól tették: minden bölcseségnek kezdete az Úrnak félelme, most a boldogság titka: $2 \times 2 = 4$, s ha 5-öt tud belőle csinálni, annál jobb.

Elveket, eszméket cseppegtettek lelkeinkbe, melyeket szeretni, melyekért lelkesülni sőt halni is magasztos; most már a gyermekből is takarékoskodó, számitó üzért csinálnak, ki elvért, eszméért nem hevül, hisz ez frázis; hanem majd pénzért szolgálja Istenét, hazáját. Csak az a jó, mi zsebet tölt. A munka értéke, a vele szerzett bér. Ha kevés, álutakon szerzi meg, hogy élvezhessen. A kötelességűség teher; a lelkiismeret agyrém; csak a papok ijesztgetnek vele s csak az együgyűek félnek tőle. A jelenkor magas műveltségű gyermeke ez ócska portékára mit sem ad.

Valaha azt hallottuk: dolgozzál és imádkozzál, Isten megsegít: most, ha még dolgozni nem is tudsz, csak gyűjts, takaríts, krajczárt krajczárhoz tégy; a pénz megsegít, ez igazgatja a világot. Kinek pénze van, annak van becsülete. Pénzzel mindent, pénz nélkül semmit sem tehetsz!

Alkalmaztatták a classicus mondást: multa tulit, fecitque puer, sudavit et alsit; nem kiméltek, dolgoztattak, fárasztottak; munkaszeretőkké, munkabírókká neveltek; most mindenki azon töri fejét, hogy lehetne könnyíteni a munkát s élvezni a más munkájának gyümölcsét.

Mi elhittük s mi több, nem is csalódtunk, hogy a boldogság, megelégedés az igénytelenség és szerénység jutalma; még kedvencz költőnk Vörösmarty is azt dalolta: Csak a szerénynek nem hoz vágya kint; most: élvezd ezt a szép életet; ürítsd fenéig az öröm kelyhét; de hogy élvezhess, gyűjts, pedig korán kezd el; előbb játszva, később egész erőddel, s ha birvágyadat kielégítetted, minden vágyaidnak szabad utat engedhetsz, mert kezdedben a pénz, betöltheted.

A bibliát adták kezünkbe s felkerestették velünk a „tékozló fiu“ történetét. Megmutatták: hová vezet a féktelen, éretlen önállás vágya, a zabolátlan érzékiség. Az atyánál, ki végetlen szeretetével s irgalmával fogadta megtérő gyermekét, otthon kivántak megmarasztalni; most mielőbb önállóságra vezetik a gyermeket, eltöltik a függetlenség vágyával, kezébe nyomják az éles kést, a szabadságot, hogy boldogságának gyökér-szálaival vele elmesse.

Élénken emlékszem vissza, mikor jelenlétemben atyám könyes szemekkel köszönte tanítóm fáradozását s átnyujtotta elismerésének szerény jelét, mily jól esett az nekem! mennyire nőtt tiszteletemben tanítóm, szeretetemben atyám; most az állam jutalmat tűz ki azon tanítónak, ki a szülői zsebből többet gyűjtet tanítványával, s világgá hirdeti nagy érdemét. Az iskola hiúság vásárává s önérdék eszközévé aljasított le.

Ha a szüle takarékoságra szoktatja gyermekét, jól teszi; a születőtől veszi a gyermek pénzét, számoljon annak. Érezze, hogy minden tetteért felelősséggel tartozik annak, kitől a cselekvésre szabadságot is nyert;

de kérdem, mi nevelői hatása van annak, hogy a szülőtől kapott, kikunyorált pénzt elviszi a tanítónak, miért még a tanító urat meg is jutalmazták? Talán az, hogy mikor kezébe kapja a sóváron várt pénzt, örül neki; de vele bánni nem tanult, elfecsérli vagy elteszi s féltékenyen őrzi azt a nagybecsű kincset, mely szelleme szárnyalását megbénítja, az erkölcsi érdekek s embertársai iránt eltompítja.

Ennél még sokkal nemesebb, nevelési érdekű volna az önszegélyző egyesületek rendezése; bár kis gyermekeknél ez is idétlenség.

Teljesen osztom tehát mindazon férfiak nézetét, kik az iskolai takarékpénztárak behozatalát feltétlenül károsnak tartják.

B E L F Ö L D.

I. Visszhang. E becses lap 2-ik számában az „Egyháziasság“ című vezércikkben egy igen figyelemre méltó, jelentős indítvány foglalatik, mely a következő három pontban van előterjesztve: „Folyó év november 10-én lesz Lutherünk születésének négyszázad évfordulója. Ünnepeljük még közösen, együtt, még pedig: 1. Ünnepeljük nov. 11-én, midőn a szent keresztség által Isten országára született. 2. Ünnepeljük úgy, hogy a megelőző időben, a helyi viszonyokhoz képest a papi lakon vagy az iskolában összegyűjtve népünket, mutassuk fel Krisztus eme kiválasztott harczosát. 3. Ünnepeljük Luther életrajzának magyar nyelvű, népolvasmányának alkalmas megíratásával.“

A kérdés tehát az, elfogadjuk-e az indítványt, óhajtjuk-e a jubileumot megünnepelni? És mi e kérdésre csak azt felelhetjük, hogy teljes szívvel hozzájárulunk az indítványhoz és óhajtjuk, hogy magyarhoni ág. hitv. ev. egyházunk folyó évi nov. 11-én külföldi hittestvéreinkhez csatlakozva, egy szívvel és egy lélekkel ünnepelje meg a nagy reformator születésének négyszázados évfordulóját. Óhajtunk e napon hálás kegyeletünk érzelmeivel áldozni Lutherünk dicső emlékezetének. Hiszszük, hogy ez az ünnep alkalmas lesz híveink vallásos és egyházi érzületeinek emelésére, megszentelésére. A mire a vallásos elhidegülés és egyház iránti közöny e korában annál szentebb kötelességünk törekedni, mert úgy is az a vád ér bennünket, hogy e bajok orvoslására nem fordítunk kellő figyelmet, nem fejtünk ki elég buzgalmat. Óhajtjuk, hogy Luther négyszázados születésnapja ünnepeltessék úgy, hogy az senkit hidegen ne hagyjon, hanem mennél épületesebb legyen mindenkire nézve, mi végre gyűléseinken a sor intézkedni arra nézve is, hogy híveink e magasztos ünnepre az indítvány 2-ik pontjának értelmében, szellemében méltóképen előkészíttessenek. — Az indítvány végső pontja szerint irassék meg Luther népszerű életrajza is. Tót ajkú testvéreink a tót nyelvű életrajzról már gondoskodtak; hiszszük, hogy a már megindult önkéntes adakozás útján a magyar ajkú életrajz költségeiről is mihamarább gondoskodva lesz. Ha ez az életrajz valóban egyszerű, népies nyelven lesz írva és ha továbbá tartalmára nézve is olyan lesz, hogy látni fogja népünk „benne az evangéliom újjászülő hatalmának valóságát, a Krisztusban élő hit erejének megtestesülését“: úgy a

vallásos könyvek és olvasmányok iránt kegyelettel viseltető népünk nemcsak szívesen fogja fogadni, hanem meg is fogja azt őrzeni, hogy időnként olvasásához visszatérve, mindannyiszor okulást, vigaszt, hitet és egyházszeretetet merítsen belőle.

Üdvözet az eszme megpendítőjének! Óhajtjuk a 400-as jubileumot megünnepelni. *Endreffy János.*

II. Visszhang az „Egyháziasság“ című cikkre.* Soha jobban a lelkemből mondott szavakat nem olvastam, mint midőn a fentnevezett cikknek olvasása közben a következő sorokhoz értem: „a mely egyház nem marad élő összeköttetésben multjával, elveszti jellegét s vele létjogát.“ Az egyházak nem múlt érdekek közösségén alapuló szövetkezetek, melyek annyiszor újból alakulhatnának, a hány-szor azt a változott körülmények kívánnák; sőt inkább élő organismusok, melyeket az isteni eszmével terhes idők méhe szült s melyeknek fejlődése analog minden más élő organismusok fejlődésével. Valamint mindenki egyéniségének s fejlődése irányának alapfeltételeit magával hozza a világra s azokat későbbi élete folyamán meg nem változtathatja, bár ő maga változik is a mellett; s valamint senki gyermekkorát nem kezdheti újból: úgy egyházunk életerejének gyökérszárait csak a multban kereshetjük és egészséges irányban való fejlődése első sorban az által van feltételezve, hogy azon arányban, a mint a felette elvonult korok száma szaporodik, növekedjék önismerete s ennek alapján a külső körülményekkel szemben magát mindenkor magához híven, — következetesen és cél-tudatosan érvényesítse. A mily arányban szaporodnak immár az egyházunk céljával ellentétes irányú tényezők s foglalnak tért társadalmunk összes rétegeiben: oly arányban kell, hogy nagyobb mérveket öltson egyházunknak fentebb érintett tudatos és önczélós tevékenysége, mikép így az ártalmas hatányok ellensúlyoztassanak, — a versenytársakkal szemben pedig helyünket mint egyház, mindenkor megállhassuk. Szóval az egyháziasságot, mint az egyházunkért való tudatos és áldozatkészségben nyilvánuló lelkesedést, nemcsak ott, a hol az még meg van, — minden áron fenntartanunk kell, hanem egyszersmind az elvesztett posztiók visszaszerzésére s újaknak meghódítására is irányoznunk kell összes tevékenységünket. Ezen cél elérésére én is igen életrevaló eszmének találom, hogy a közelgő Luther-ünnepély alkalmából, egyházunk ezen egyik legfenségesebb alakjának életrajza népszerű nyelven megíratassék s annak olvasása egyházunk bármily nemű tagjaira nézve lehetővé tétessék. E tárgyra vonatkozólag igen illetékes helyről hallott azon véleménynek bátorkodom kifejezést adni, mely szerint a megírandó műnek kelendőségét nagyban előmozdítaná, ha az Luther életéből merített egyes fontosabb jeleneteket ábrázoló illusztrációkkal láthatna napvilágot, melyeknek megszerzése Németországból túlságos anyagi áldozatot sem igényelne. Mindenesetre kívánatos volna, hogy a küszöbön álló esperességi gyűlések alkalmával az intéző férfiak az egyházak figyelmét felhívnák ezen keletkező egyházi vállalatra, annyival inkább, mert egyházi irodal-

*) L. Az „Evang. Egyház és Iskola“ f. évi 2-ik számát.

munk jelen stádiumában csakis az erők összesítése és egységes eljárás mellett hozhatnak létre valami jeleset, az alkalom epochális voltához méltót. Azon reményben, hogy a f. évi május 16-án Szarvason tartandó esperesi gyűlésünk után ezen tárgyra vonatkozólag a közhangulatnak pozitívabb alakban is tolmácsa fogok lehetni, fogadja a lap nt. szerkesztősége minden oly irányú törekvéséhez, mely egyházunk körében a „salus ecclesiae“ elvének minden egyéb érdekek és tekintetek fölébe való emelését czélozza, őszinte szívből eredő üdvözlőmetem.

Békésmegyei.

Zurányból e hó 16-án ismét kiköltözött egy evang. család Amerikába. Két év óta ez már a tizenkettedik evang. család. Az evangélikusok lélekszáma megfogyott 63-mal, ez a szám pedig itten 13%-ja az összes lélekszámnak. És van még más 10—15 evang. család, mely csak arra vár, hogy félig meddig kedvező feltételek mellett eladhassa házát és fekvőségét, és azután kivándorol majd az is.

„ . . . Pusztulunk veszünk . . .

Mint oldott kéve széthull nemzetünk.“ (Tompá.)

A legkecsegtetőbb amerikai tudósítások a szó teljes értelmében elkábították az itteni főleg szegényebb sorsú lakosságot. Már több évvel ezelőtt Gáloson kezdődött jelentkezni ezen sajnálatraméltó kivándorlási áramlat, így harapódzott el ide Zurányba, de már most Miklósfalvára és Rajkára is, mert már onnan is elköltöztek ez év folytán egyes ev. családok. *Bodiczky.*

Miskolczról april 25-iki kelettel távirják az „Egyetértés“-nek: „A tiszáinenni reformált egyházkerület közgyűlése ma fontos határozatot hozott. Fejes István, sátoralja-újhelyi lelkész indítványozta, hogy mivel az új középiskolai törvény a protestánsokra oly kötelezettségeket ró, melyeknek anyagilag megfelelni képtelenek, annál inkább sem, mert az önkormányzat csorbítása folytán az áldozatkészség csökkenni fog, mert sérelmes az a viszony, mely szerint a protestáns versenyezni kénytelen más felekezetekkel, melyek az államtól bő dotatióban részesülnek. Minthogy ekként fenyegetve vannak azok az érdekek, melyeknek a protestáns felekezet a közszabadság és közművelődés ápolására szolgálatokat tett, mondja ki az egyházkerület: hogy az életbe léptetendő középiskolai törvény természetes és jogszerű folyamánként az állami segílyt többé nem nélkülözheti s e végett az 1848. XX. t. cz. 3. szakaszát, mely szerint minden bevett vallásfelekezet egyházi s iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztessenek s ez elvnek részletes alkalmazásával a miniszterium az illető felekezetek meghallgatásával a közelebbi törvényhozás elébe kimerítő javaslatot fog előterjeszteni, életbe léptetni óhajta.“ Az indítvány Makay Dániel pártoló felszólalása után egyhangúlag elfogadtatott s az összes protestáns egyházkerületekkel hozzájárulás végett közöltetni rendeltetett.“

K Ü L F Ö L D.

Ausztria. — Haase morva-sziléziai superintendens interpellációjára, a bécsi theol. fakultásnak az egyetem épületében való elhelyezése tárgyában, a tanügyminister

april 7-én felelt. Ő kinyilatkoztatta, hogy a fakultás nem lényeges része az egyetemnek, de azért bekebelezésének és az új egyetemi épületbe való felvételének kérdését nyitlnak tartja és ezen kérdés eldöntéséig a fakultás számára a szükséges helyiségeket fenntartotta. A bécsi egyetemnek törvényes képviselője különben a fakultás bekebelezése ellen nyilatkozott volna.

A porosz kormány most újból megadta herczeg Schwarzenberg, a prágai érseknek az engedélyt, hogy a prágai érsekséghez tartozó glatzi grófságban (Porosz-Sziléziában) a bérmlást végezhesse.

Németország. — Több lap összhangzólag írja, hogy az országgyűlés legközelebb egyházpolitikai előterjesztéssel fog foglalkozni. Tartalmát tekintve a hírek még igen eltérnek egymástól, sőt ellenmondásban vannak egymással. Midőn az egyik lap az új előterjesztést a kuriával folytatott alkudozásokhoz fűzi s mint ezeknek eredményét tünteti fel, egy másik lap szerint csak arról leend szó, hogy a vatikánnal minden egyéb tárgyalás mint kilátás nélküli mellőzendő.

A berlini baptista-gyülekezetnek jelenleg 691 tagja van. Friedrichsberg- és Weissensee-ben új gyülekezetek létesültek és új gyülekezeti helyiségek rendezettek be. Az állomások összes létszáma most 15. A gyülekezet a múlt évben 10,000 márkával többet gyűjtött.

M. m. Frankfurtban egy „általános ev. prot. misszió-egylet“ alakult és szervezkedett, s a „Magd. Ztg.“ mint „komoly kísérletet“ jellemzi, hogy a liberalismus is részt vegyen a külmisszió művében. Eredetét a svajczi reform-egyletből vette.

Münchenben márczius 28. és 29. a bajor gymnasiumi tanítók egylete tartotta 13-ik közgyűlését. Dr. Deuring, mint elnök, megnyitó beszédében az ú. n. túlterhelés kérdését megérintvén, megjegyzi, hogy a túlterhelés feletti panaszok egyes esetekben ugyan jogosultak, de általában visszautasítandók. A bajnak oka inkább abban keresendő, hogy sok ifju minden tehetség és hivatás nélkül lép a tudományos pályára.

A müncheni ó-kathol. templom építésére rendezett gyűjtés útján ápril elejéig 55,000 márk folyt be, úgy hogy lehetővé vált az ideiglenes kis templomot a hozzá tartozó házzal és kerttel a gyülekezet tulajdonába átvenni.

A bajor király a püspöki methodisták kérelmére megengedte, hogy közös isteni tiszteleteket tartassanak, megadván nekik egyszersmind a vallástörvény értelmében a magán-egyházi társaságoknak jogait.

Svajcz. — Márczius 31-én Genfben népgyűlés tartott, melyen 4500 genfi és svajczi polgár egy az államtanácshoz intézendő feliratot fogadott el egyhangúlag, melyben helyesli a tanácsnak a Mermillod-féle esetben tanúsított hazafias eljárását a római kuria túl lépései ellen és azon reményt fejezi ki, hogy a tanács az állam és a pastorális függetlenség jogait a vallás dolgában ezentúl is megfogja óvni. A gyűlésben valamennyi párt (természetesen az ultramontán kivételével) részt vett.

Francziaország. — Veuillott Lajos az „Univers“ híres főszerkesztője április 7-én gyógyíthatlan agybajban meghalt. Veuillott huzamos ideig polemikája éles-

sége által az összes ultramontán sajtó hangjára és irányára lényeges, bár nem irigylendő befolyást gyakorolt. A gallikanizmus megsemmisítése Franciaországban kiváltképpen az ő műve volt. Még Dupanloup orleansi püspököt is túlságos liberalizmussal vádolta.

Oroszország. III. Sándor ünnepélyesen kijelentette népének, hogy f. év május havában ő és a császárné ősi szokás szerint Moszkvában megkoronáztatja magát. Ezzel bebizonyította a császár, hogy ő maga és közvetlen környezete veszélytől többé nem tartanak. Erre mutat, hogy a császár kormányát áttétette Szt.-Pétervárra és naponta, fedezet nélkül jár-kei a főváros utczáin. — Két hónapon át Pétervár számos és fényes udvari ünnepélynek volt színhelye és III. Sándor csak most tért vissza Gatschinába. — Ilyen körülmények közt Oroszország hivatalos körei erősen bíznak a viszonyok békés fejlődésében. Nagy meglepéssel szólnak az állam külső politikájának eredményeiről; hangsúlyozzák, hogy a császár és Giers barátai a békének. A németellenes tüntetések is jelenleg sokkal gyérebbek a sajtóban. Gortschakoff halálának nincs semmi politikai jelentősége. Maga Katschakoff Franciaországot csak „szétbomlásnak indult hullánnak” mondja, melynek sorsához Oroszországhoz koránt sem fűződik. — Bennt pedig a nihilizmust legyőzöttnek tartják. Tettleg már egy év óta nem fordult elő új nihilistikus merénylet. Úgy látszik, hogy a nihilisták egy része az alkotmányosok köré sorakozott. Mindenesetre a nihilista táborban nem uralkodik már kizárólag a terroristikus elem. De azért ne higyjük, hogy a nihilizmus már lemondott terveiről. Az óvatos elem most is aggodalommal néz Oroszországban a koronázás elé, mert a nihilistikus párt újra erősen mozog. Az utolsó időkben történt elfogatások alkalmával oly iratokra találtak, melyekből kitűnik, hogy a koronázás megakadályozására liga alakult. A nihilisták a császári koronázást hirdető felhívást igen ügyesen utánzó iratot terjesztgetnek a parasztság és munkások közt, s a földnek általános és egyenlő felosztását, az eddigi adóknak és az állandó hadseregnek megszüntetését és a császári hivatalnokok helyett a tisztviselőknek a nép által szabadon való megválasztatását ígérik. Szóval parázs lap-pang a hamu alatt. Az ó orosz párt persze mit sem akar tudni a veszélyről és a moszkvai koronázásban annak zálogát látja, hogy a kormány ezentúl is a régi úton akar tovább haladni. Tényleg e mellett elég jel szól. Így az utolsó napokban a „Golos” a pánszlávok legnagyobb ellensége és a nyugat-európai gondolkodó lapok legjelentékenyebbje elkoboztatott. A „Golos” különösen Tolstoy grófban talált ellenségre; a lapnak felfüggesztése ennél fogva annak jeléül tekinthető, hogy mindazon hírek, melyek a rendszer megváltoztatásáról beszélnek, alaptalanok. A kelettengeri tartományok jogos panaszai mindeddig még meg nem hallgattattak; de a lengyelek legalább egyházi téren, könnyebben lélegzenek. Filinsky érsek ugyan még mindig száműzve van Varsóból, de a lengyel püspöki székek mégis, Oroszország részéről tett jelentékeny engedmények mellett betöltettek. Dr. Dippel azt kívánja egy Passauban megjelent iratában („Az orosz nihilizmus”), hogy a császár országa ezen irányban még sokkal tovább haladjon és

jósolja a nihilizmus teljes légyőzését, ha a katholicizmusnak meghódol.

Tolstoy miniszterium a belső visszaélések ellen erélyesen folytatja a harcot. A charkoffi, kasani és sz. pétervári deákok zavargásai csakhamar elfojtattak. A hivatalnokok önkénye, rendetlensége és megvesztegethetősége ellen erélylyel járnak el; a bűnösöket szigorúan megbüntetik. Nagy feltűnést okozott Makoff előbbi miniszternek öngyilkossága, ki ez által kettős vizsgálatot előzött meg. De habár a törvény teljes szigor a magas hivatalnokok ellen fordítottatik, mégis általános a panasz, hogy „Oroszországban ma is úgy lopnak mint előbb.”

Az ország lengyel részeiben a zsidóság dolgozik a nép vesztén. Matthei „Oroszország gazdasági segédforrásai” című iratában bebizonyítja, hogy a nyugati és délnyugati tartományokban a nemesek és parasztok majdnem kivétel nélkül a zsidók kezében vannak, hogy ezek pusztítják az erdőket, könyörület nélkül uzsorászkodnak s a pálinkával megrontják a népet. De úgy látszik, hogy a kormány nem tartja feladatának, az ország ezen gazdasági állapotán tényleges eszközök által segíteni.

Még távolabb esik a kormánytól azon gondolat, hogy szükséges volna a nép- és államélet szellemi és vallásos alapját átvizsgálni. Pobedonoszeff főkurator, maga Tolstoy által támogatva, még nagyobb szigorot akar az egyházi fegyelemben behozni. Az előbbi egyesültek ellen, a kik még mindig hajlandók az elszakadásra, a büntetéseknek egész sorát hozták be, s így igen gyakran megtörténik, hogy egyesült szülők gyermekeiket a muhamedanizmusba vétetik fel, hogy aztán a római egyháznak adják által, mert pogányok és muhamedanok nem-orthodoxok által is keresztelhetők. A görög egyházba áttért lutheránusok ellen a keleti tenger tartományaiban ismét szigorúbban járnak el. Az ó-hitűek és a secták közti viszonyok kilátásba helyezett szabályozása egy lépéssel sem haladott előre. II. Sándor alatt a secták tagjainak száma 4 millióval szaporodott, úgy hogy jelenleg számuk 14 millióra tehető. A mozgalom megfékezésére nem is lehet gondolni.

De hogy a vallásos érzület, ha gondosan ápolatik, az orosz nép között is felköltethető, azt bizonyítja Brüggén „az evang. mozgalom Oroszországban” című jeles cikkében. Ha túl is becsüli az ú. n. „Stundistákat”, mégis ezen mozgalomban elég oly elem van, melyből felismerhetjük, hogy az orosz föld elég fogékony a vallásos élet iránt. Főképen kitűnt, hogy a hol a biblia az oroszok kezébe került, könnyen sikerül a vallásos és erkölcsi fölébresztés; míg ellenben az iskola erkölcsi hatása vajmi csekély. És ez az orosz nép fejlődésére nézve igen jó jel és biztosíték, a mellett hogy a politikai fejlődésnek még nagy és kemény harcokon kell keresztül mennie.

Gurko odessai helytartó emlékiratot nyújtott be a miniszteri bizottságnak, mely szerint a zsidó elem déli Oroszországban felette káros befolyással van. A miniszteri tanács az emlékiratot véleményadás végett az illetékes miniszteriumnak adta át.

Éjszak-Amerika egyesült államaiban úgy látszik a zsidók nem igen tudnak megfészkelni. Az 1880-iki nép-

munk jelen stádiumában csakis az erők összesítése és egységes eljárás mellett hozhatnak létre valami jeleset, az alkalom epochális voltához méltót. Azon reményben, hogy a f. évi május 16-án Szarvason tartandó espereségi gyűlésünk után ezen tárgyra vonatkozólag a közhangulatnak pozitívabb alakban is tolmácsa fogok lehetni, fogadja a lap nt. szerkesztősége minden oly irányú törekvéséhez, mely egyházunk körében a „salus ecclesiae“ elvének minden egyéb érdekek és tekintetek fölébe való emelését czélozza, őszinte szívből eredő üdvözetemet.

Békésmegyei.

Zurányból e hó 16-án ismét kiköltözött egy evang. család Amerikába. Két év óta ez már a tizenkettedik evang. család. Az evangélikusok lélekszáma megfogyott 63-mal, ez a szám pedig itten 13%-ja az összes lélekszámnak. És van még más 10—15 evang. család, mely csak arra vár, hogy félig meddig kedvező feltételek mellett eladhassa házáat és fekvőségét, és azután kivándorol majd az is.

„ . . . Pusztulunk veszünk . . .

Mint oldott kéve széthull nemzetünk.“ (Tomp.)

A legkecsegtetőbb amerikai tudósítások a szó teljes értelmében elkábították az itteni főleg szegényebb sorsú lakosságot. Már több évvel ezelőtt Gáloson kezdődött jelentkezni ezen sajnálatraméltó kivándorlási áramlat, így harapódzott el ide Zurányba, de már most Miklósfalvára és Rajkára is, mert már onnan is elköltöztek ez év folytán egyes ev. családok. *Bodiczky.*

Miskolczi ápril 25-iki kelettel távirják az „Egyetértés“-nek: „A tiszáineni reformált egyházkerület közgyűlése ma fontos határozatot hozott. Fejes István, sátoralja-újhelyi lelkész indítványozta, hogy mivel az új középiskolai törvény a protestánsokra oly kötelezettségeket ró, melyeknek anyagilag megfelelni képtelenek, annál inkább sem, mert az önkormányzat csorbítása folytán az áldozatkészség csökkenni fog, mert sérelmes az a viszony, mely szerint a protestáns versenyezni kénytelen más felekezetekkel, melyek az államtól bő dotatióban részesülnek. Minthogy ekként fenyegetve vannak azok az érdekek, melyeknek a protestáns felekezet a közszabadság és közművelődés ápolására szolgálatokat tett, mondja ki az egyházkerület: hogy az életbe léptetendő középiskolai törvény természetes és jogszerű folyományaként az állami segílyt többé nem nélkülözheti s e végett az 1848. XX. t. cz. 3. szakaszát, mely szerint minden bevett vallásfelekezet egyházi s iskolai szükségei közálladalmi költségek által fedeztessenek s ez elvnek részletes alkalmazásával a miniszterium az illető felekezetek meghallgatásával a közelebbi törvényhozás elébe kimerítő javaslatot fog előterjeszteni, életbe léptetni óhajtja.“ Az indítvány Makay Dániel pártoló felszólalása után egyhangúlag elfogadtatott s az összes protestáns egyházkerületekkel hozzájárulás végett közöltetni rendeltetett.“

K Ü L F Ö L D.

Ausztria. — Haase morva-sziléziai superintendens interpellációjára, a bécsi theol. fakultásnak az egyetem épületében való elhelyezése tárgyában, a tanügyminister

ápril 7-én felelt. Ő kinyilatkoztatta, hogy a fakultás nem lényeges része az egyetemnek, de azért bekeblézésének és az új egyetemi épületbe való felvételének kérdését nyitlnak tartja és ezen kérdés eldöntéseig a fakultás számára a szükséges helyiségeket fenntartotta. A bécsi egyetemnek törvényes képviselője különben a fakultás bekeblézése ellen nyilatkozott volna.

A porosz kormány most újból megadta herczeg Schwarzenberg, a prágai érseknek az engedélyt, hogy a prágai érsekséghez tartozó glatzi grófságban (Porosz-Sziléziában) a bérmlást végezhesse.

Németország. — Több lap összhangzólag írja, hogy az országgyűlés legközelebb egyházpolitikai előterjesztéssel fog foglalkozni. Tartalmát tekintve a hírek még igen eltérnek egymástól, sőt ellenmondásban vannak egymással. Midőn az egyik lap az új előterjesztést a kuriával folytatott alkudozásokhoz fűzi s mint ezeknek eredményét tünteti fel, egy másik lap szerint csak arról leend szó, hogy a vatikánnal minden egyéb tárgyalás mint kilátás nélküli mellőzendő.

A berlini baptista-gyülekezetnek jelenleg 691 tagja van. Friedrichsberg- és Weissensee-ben új gyülekezetek létesültek és új gyülekezeti helyiségek rendezettek be. Az állomások összes létszáma most 15. A gyülekezet a múlt évben 10,000 márkával többet gyűjtött.

M. m. Frankfurtban egy „általános ev. prot. misszió-egylet“ alakult és szervezkedett, s a „Magd. Ztg.“ mint „komoly kísérletet“ jellemzi, hogy a liberalismus is részt vegyen a külmiszió művében. Eredetét a svajczi reform-egyletből vette.

Münchenben márczius 28. és 29. a bajor gymnasiumi tanítók egylete tartotta 13-ik közgyűlését. Dr. Deuerling, mint elnök, megnyitó beszédében az ú. n. túlterhelés kérdését megérintvén, megjegyzi, hogy a túlterhelés feletti panaszok egyes esetekben ugyan jogosultak, de általában visszautasítandók. A bajnak oka inkább abban keresendő, hogy sok ifju minden tehetség és hivatás nélkül lép a tudományos pályára.

A müncheni ó-kathol. templom építésére rendezett gyűjtés útján ápril elejéig 55,000 márk folyt be, úgy hogy lehetővé vált az ideiglenes kis templomot a hozzá tartozó házzal és kerttel a gyülekezet tulajdonába átvenni.

A bajor király a püspöki methodisták kérelmére megengedte, hogy közös isteni tiszteleteket tartsanak, megadván nekik egyszersmind a vallástörvény értelmében a magán-egyházi társaságoknak jogait.

Svajcz. — Márczius 31-én Genfben népgyűlés tartott, melyen 4500 genfi és svajczi polgár egy az államtanácshoz intézendő feliratot fogadott el egyhangúlag, melyben helyesli a tanácsnak a Mermillod-féle esetben tanusított hazafias eljárását a római kuria túllépései ellen és azon reményt fejezi ki, hogy a tanács az állam és a pastorális függetlenség jogait a vallás dolgában ezentúl is megfogja óvni. A gyűlésben valamennyi párt (természetesen az ultramontán kivételével) részt vett.

Franciaország. — Veüllott Lajos az „Univers“ híres főszerkesztője április 7-én gyógyíthatlan agyban meghalt. Veüllott huzamos ideig polemikája éles-

sége által az összes ultramontán sajtó hangjára és irányára lényeges, bár nem irigylendő befolyást gyakorolt. A gallikanizmus megsemmisítése Franciaországban kiváltképpen az ő műve volt. Még Dupanloup orleansi püspököt is túlságos liberalizmussal vádolta.

Oroszország. III. Sándor ünnepélyesen kijelentette népének, hogy f. év május havában ő és a császárné ősi szokás szerint Moszkvában megkoronáztatja magát. Ezzel bebizonyította a czár, hogy ő maga és közvetlen környezete veszélytől többé nem tartanak. Erre mutat, hogy a czár kormányát áttétette Szt. Pétervárra és naponta, fedezet nélkül jár-kei a főváros utcáin. — Két hónapon át Pétervár számos és fényes udvari ünnepélynek volt színhelye és III. Sándor csak most tért vissza Gatschinába. — Ilyen körülmények közt Oroszország hivatalos körei erősen bíznak a viszonyok békés fejlődésében. Nagy meglepéssel szólnak az állam külső politikájának eredményeiről; hangsúlyozzák, hogy a czár és Giers barátai a békének. A németellenes tüntetések is jelenleg sokkal gyérebbek a sajtóban. Gortschakoff halálának nincs semmi politikai jelentősége. Maga Katkoff Franciaországot csak „szétbomlásnak indult hullának mondja, melynek sorsához Oroszországhoz koránt sem fűződik.“ — Bennt pedig a nihilismust legyőzöttnek tartják. Tettleg már egy év óta nem fordult elő új nihilistikus merénylet. Úgy látszik, hogy a nihilisták egy része az alkotmányosok köré sorakozott. Mindenesetre a nihilista táborban nem uralkodik már kizárólag a terroristikus elem. De azért ne higyük, hogy a nihilizmus már lemondott terveiről. Az óvatos elem most is aggodalommal néz Oroszországban a koronázás elé, mert a nihilistikus párt újra erősen mozog. Az utolsó időkben történt elfogatások alkalmával oly iratokra találtak, melyekből kitűnik, hogy a koronázás megakadályozására liga alakult. A nihilisták a császári koronázást hirdető felhívást igen ügyesen utánczó iratot terjesztgetnek a parasztság és munkások közt, s a földnek általános és egyenlő felosztását, az eddigi adóknak és az állandó hadseregnek megszüntetését és a császári hivatalnokok helyett a tisztviselőknek a nép által szabadon való megválasztatását ígérik. Szóval parázs lap-pang a hamu alatt. Az ő orosz párt persze mit sem akar tudni a veszélyről és a moszkvai koronázásban annak zálogát látja, hogy a kormány ezentúl is a régi úton akar tovább haladni. Tényleg e mellett elég jel szól. Így az utolsó napokban a „Golos“ a pánszlávok legnagyobb ellensége és a nyugat-európai gondolkozó lapok legjelentékenyebbje elkoboztatott. A „Golos“ különösen Tolstoy grófban talált ellenségre; a lapnak felfüggesztése ennél fogva annak jeléül tekinthető, hogy mindazon hírek, melyek a rendszer megváltoztatásáról beszélnek, alaptalanok. A kelettengeri tartományok jogos panaszai mindaddig még meg nem hallgattattak; de a lengyelek legalább egyházi téren, könnyebben lélegzenek. Filinsky érsek ugyan még mindig száműzve van Varsóból, de a lengyel püspöki székek mégis, Oroszország részéről tett jelentékeny engedmények mellett betöltöttek. Dr. Dippel azt kívánja egy Passauban megjelent iratában („Az orosz nihilizmus“), hogy a czár országa ezen irányban még sokkal tovább haladjon és

jósolja a nihilizmus teljes légyőzését, ha a katholicizmusnak meghódol.

Tolstoy miniszterium a belső visszaélések ellen erélyesen folytatja a harcot. A charkoffi, kasani és sz. pétervári deákok zavargásai csakhamar elfojtattak. A hivatalnokok önkénye, rendetlensége és megvesztegethetősége ellen erélylyel járnak el; a bűnösöket szigorúan megbüntetik. Nagy feltűnést okozott Makoff előbbi miniszternek öngyilkossága, ki ez által kettős vizsgálatot előzött meg. De habár a törvény teljes szigorú a magas hivatalnokok ellen fordíttatik, mégis általános a panasz, hogy „Oroszországban ma is úgy lopnak mint előbb.“

Az ország lengyel részeiben a zsidóság dolgozik a nép vesztén. Matthei „Oroszország gazdasági segédforrásai“ című iratában bebizonyítja, hogy a nyugoti és délnyugoti tartományokban a nemesek és parasztok majdnem kivétel nélkül a zsidók kezében vannak, hogy ezek pusztítják az erdőket, könyörület nélkül uzsorászkodnak s a pálinkával megromítják a népet. De úgy látszik, hogy a kormány nem tartja feladatának, az ország ezen gazdasági állapotán tényleges eszközök által segíteni.

Még távolabb esik a kormánytól azon gondolat, hogy szükséges volna a nép- és államélet szellemi és vallásos alapját átvizsgálni. P o b e d o n o s z e f f főkurator, maga Tolstoy által támogatva, még nagyobb szigorú akar az egyházi fegyelembe behozni. Az előbbi egyesültek ellen, a kik még mindig hajlandók az elszakadásra, a büntetéseknek egész sorát hozták be, s így igen gyakran megtörténik, hogy egyesült szülők gyermekeiket a muhamedanizmusba vétetik fel, hogy aztán a római egyháznak adják által, mert pogányok és muhamedanok nem-orthodoxok által is keresztelhetők. A görög egyházba áttért lutheránusok ellen a keleti tenger tartományaiban ismét szigorúbban járnak el. Az ó-hitűek és a secták közti viszonyoknak kilátásba helyezett szabályozása egy lépéssel sem haladott előre. II. Sándor alatt a secták tagjainak száma 4 millióval szaporodott, úgy hogy jelenleg számuk 14 millióra tehető. A mozgalom megfékezésére nem is lehet gondolni.

De hogy a vallásos érzület, ha gondosan ápoltatik, az orosz nép között is felkölthető, azt bizonyítja Brüggén „az evang. mozgalom Oroszországban“ című jeles cikkében. Ha túl is becsüli az ú. n. „Stundistákat“, mégis ezen mozgalomban elég oly elem van, melyből felismerhetjük, hogy az orosz föld elég fogékony a vallásos élet iránt. Főképpen kitűnt, hogy a hol a biblia az oroszok kezébe került, könnyen sikerül a vallásos és erkölcsi fölébresztés; míg ellenben az iskola erkölcsi hatása vajmi csekély. És ez az orosz nép fejlődésére nézve igen jó jel és biztosíték, a mellett hogy a politikai fejlődésnek még nagy és kemény harczokon kell keresztül mennie.

Gurko odessai helytartó emlékiratot nyújtott be a miniszteri bizottságnak, mely szerint a zsidó elem déli Oroszországban felette káros befolyással van. A miniszteri tanács az emlékiratot véleményadás végett az illetékes miniszteriumnak adta át.

Éjszak-Amerika egyesült államaiban úgy látszik a zsidók nem igen tudnak megfészkelni. Az 1880-iki nép-

számlálás szerint az unio összes területén 230,984 zsidó volt; ehez jött még körülbelül 17,000 Oroszországból bevándorolt. Leginkább a nagy városokban tartózkodnak, így: New-Yorkban 60,000, San Franciscóban 16,000, Brooklynban 14,000, Philadelphiában 13,000, Chicagóban 12,000, Baltimoreban 10,000, Cincinnatiában 8000, Bostonban 7000 stb.

V E G Y E S E K.

— **Luther** születésének négyszázas évfordulója alkalmából tervezett, s evangélikus magyar népünk épülésére szánt életrajza nyomtatási s kiadási költségeinek fedezésére adakoztak:

A 2. számban kimutatott	30	frt.
tiszt. Stúr Lajos pribeli lelkész	2	„
tiszt. Endreffy János domonyi lelkész	1	„

Összeg 33 frt.

Bármi csekély összeget szívesen fogadunk, s e helyütt nyugtázzuk.

— **Király Ő Főlsége**, Suur veszprémmegyei, tüzvész által károsult ev. egyháznak 200 frtnyi segílyt adományozott.

— **3-ik számunkban megjelent „a gömöri esperességből“** című hírünkre illetékes helyről a következő értesítést vettük: „Az „Evangélikus Egyház és Iskola“ 3-ik számában megjelent gömöri tudósítást annyiban helyreigazítani sietünk, a mennyiben a gyűjtés nem a jubileum költségeinek fedezésére, de csak is, a mit a tudósító is felhoz, a jubiléum számára egy ezüst serleg megszerzésére eszközöltetik. A költség fedezése nem az esperesség hivatása, ezt nagyrészt, mert módjában is van, mint halljuk, maga a jubiléum fedezendő s ebben bizonyosan a hasonlóknak fukarkodni nem szokott süvetei egyház szívesen segédkezett nyújtand neki. Az aláírási eredmény még nem ismeretes, ha sikerül, később nyilván számolunk róla. —

S miután Süvetéről van szó, örömmel tudatjuk a tisztelt közönséggel, hogy a mit a tudósító Ispánmezőről ír, jelenleg Süvetéről irhatjuk. Ezen egyház is nem rég elhatározta, hogy évenként négyszer tartand magyar isteni tiszteletet, egybekötve az Úr végvacsorájának kiszolgáltatásával. E hó 8-án tartotta az első magyar istentiszteletet. Jelen volt itt is Szentiványi Árpád országos képviselő úr, jelen volt az egyház felügyelője Maleter Ede szolgabíró úr, ki a mondott határozatnak egyik hatalmas eszközlője volt, jelen volt a két szomszéd egyház lelkésze s felügyelője, több vidéki úri ember, néhány úrhölgy s az összes intelligentiája az egyháznak. Terray Gyula lelkész, ki mint jó szónok ismeretes, oly szerencsés volt egyházi beszédében a közép utat eltalálni, megfelelően miveltebb hallgatói igényeinek s érthetőleg beszélvén a néphez is. Jellemzi az egyházat, hogy most kezdetén a nem nagy egyházban 100 példány magyar énekeskönyv kelt el. Adja Isten, hogy a magyar istentisztelet iránti érdeklődés tartós maradjon!“

— **A budapesti német ev. egyház állása 1882. évben.** Összes vagyon 52,363 frt 28 kr.: évi bevétel 6606 frt 13 kr., összes évi kiadás 6100 frt 24 frt. — Született 295 gyermek; confirmáltatott 49; hirdettetett 139 pár, eskettetett 97 pár; meghalt 244; úrvacsorával élt 1143;

áttért az egyházba 20, kitért 6. Az ezen egyház ügyeinek kimutatásáról szóló jelentés kegyeletesen megemlékszik néhai Dr. Karl János volt gymn. tanár és néhai Pfitzner János elemi iskolai tanító és igazgató elhunytáról, kifejezést adva a nagy veszteségnek, mely az egyházat és a nevelés ügyét e derék férfiak halála által sújtotta.

— **Selmeczen april 18-án** tartotta az ev. nőegylet beszámoló közgyűlését. Lefolyt évi áldásos működéséről beszélnek a következő adatok: Az egylet segélyezett 19 szegény s elaggott özvegyet s ellátott teljesen 7 árva. Ezekon kívül segélyezett 21 árva, még pedig: 10 fiu s 11 leány; nevezetesen fizette érettek az egylet a tanpénzt, ellátta őket a szükséges taneszközökkel s ruházta őket. — Keltött készpénzben a jelzett segélyezésre: 525 frt. s 46 krt. — A körében gyűjtött egyéb adományokkal megörvendezett Karácsonykor 21 gyermeket, 3 özvegyet s 1 elaggott, munkaképtelen szegény férfit. A gyermekek teljes öltözékben láttak el. — Összes évi jövedelme pénzben kitétt: 1083 frt. 38 krt. Vagyona 1882-nek végével: 7982 frt. 64 kr. Legyen Isten áldása mint eddig, további működésén is! *H. V.*

— **Megtiszteltetés.** Az egyházi tudományosság szerepny munkásának alig van más s nemesebb jutalma, mint a méltányoltatás. Jól esik itt elmondanunk, hogy tudós bibliafordítónkat, a pozsonyi ev. theol. akademia és lyceum tanárát, Kámory Sámuelt ily tiszteletben részesíté egyik jeles tudósunk, ponori Tewrewk Árpád, ki legújabb művét: Arany „Ágnes asszony“-ának Göndör Károly által eszközölt fordításáról „Frau Agnes“ czímen kiadott értekezését a fenttisztelt tudós tanár úrnak ajánlotta.

— **Löv Fülöp** dunáninneni superintendensi segédlelkész a medgyesi (Sopronmegye) egyház által tartott próbaválasztáson s a locsmándi törvényesen végzett választáson, ugyanegy napon, amott egyhangúlag, itt felkiáltással rendes lelkésszé választatott. Mint értesültünk, a választott a locsmándi egyház bizalmát fogadja el.

— **Petz Gusztáv** eddigi kishartai segédlelkész Izménybe, Tolnamegyébe, Chován Zsigmond hitjelölt Kis-Hartára, Pestmegyébe hivatnak meg segédlelkészeknek.

H i r d e t é s.

Kolbenheyer Albertnak,
„Egyházi Beszédék“

az egyházi év minden ünnepére és vasárnapjára című 2 kötet, 400 lapra terjedő munkája, bolti 2 frt. 40 kr. ára helyett, nálam előlegesen póstalványnyal beküldendő 1 frt 30 kr-ért bérmentve kapható.

LÖWY ADOLF,
könyvvarús

(Zemplénmegye.)

Sátoralja-ujhely.